

dum & injustum: equum enim est, ut qui plura & majora habuit merita, majorem illorum partem recuperet per penitentiam, quam qui pauciora habuit & minora: Ergo, &c.

51 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem; & ad ejus probationem dico, quod ille qui plura & majora habuit merita, majorem eorum partem recuperare debet per penitentiam, quam qui pauciora vel minora habuit; si ad hoc sufficienter se disponat; scilicet, si dispositio nem sufficientem non ponat: nam, ut supra ostensum est, gratia tantum in esse physico, quam in esse morali, datur a Deo juxta mensuram dispositionis subiecti, & contritionis per quam penitens a peccato refurgit. Unde qui plura vel majora habuit merita, eamdem partem qui pauciora vel minora habuit preferendus est, quatenus si melius se disponat, plura etiam illius merita reviviscunt, & major ei gratia in esse gratie conferatur, quam alteri, qui pauciora vel minora merita habuit.

52 Dices, ex hac doctrina duo sequi videntur inconvenientia: Primum est, quod penitens qui non habet tantam contritionem, quanta fuissent merita ejus precedentia, si statim post actam penitentiam moreretur, perpetuo puniretur, propter peccatum prateritum, atque adeo etiam tunc cum in celo esset beatus; semper enim propter peccatum maneret privatus eo gradu glorie quem aliquando habuisset. Secundum est, quod Deus non tribuendo totum primum contritionis precedentibus meritis, videretur eo ipso illorum oblivisci, saltem quoad partem, contra illud Apostoli ad Hebræos 6. Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operi vestri.

53 Respondeo neutrum ex his duobus inconvenientibus sequi ex nostra doctrina: non quidem primum, quia privatio illa juris ad aliquem gradum glorie essentialis quem homo meruit ante peccatum, non est proprie poena peccati, prateritum, quasi Deus adhuc intendat per illam punire peccatum per penitentiam deletum, sed est tantum defectus consequens ex alio defectu, videlicet insufficientis dispositionis. Neque etiam secundum; quod enim meritis precedentibus non tribuat Deus totum primum, precise ob defectum sufficientis ad hoc dispositionis, non est enim oblivisci talium operum, etiam precise quoad partem, sed ad hoc verificandum opus esset, quod penitens sufficienter ad hoc dispositio, ipsam tamen demereret.

54 Obijciunt tertio: Tridentinum sess. 6. can. 32. dicitur ait, iustificatum bonis operibus, quae ab eo per Dei gratiam, & misericordiam Christi meriti, cuius vivum membrum est, facti, vere mereri augmentum gratiae, vitam aeternam, & ipsius vitae aeternae, si tamen in gratia descenderit, consequentem, atque etiam glorie augmentum. Et cap. 16. dicit, nihil amplius deesse iustis, postquam tribus illis; quoniam vitam aeternam promeruisse censentur, suo tempore, si in gratia descenderit, & augmentum gratiae & glorie, si homo in gratia descenderit, consequantur.

55 Respondent aliqui, Tridentinum his locis non loqui de reviviscencia meritorum, sed intendere solum damnare Lutherum, & alios hereticos, qui putant non sufficere homini ad merendum, quod sit iustus, quod sit vivum Christi membrum, quodque operetur in Deo, ut solent iusti operari; sed existimant ut homo mereatur, fore necessarium, ut non esset Deo debitor, & ut ejus opera exarent operum Christi paritatem.

56 Melius tamen respondetur, dato quod ubi loquatur Concilium de reviviscencia meritorum, hoc solum intendere, quod omnia bona opera in caritate facta, & per peccatum mortificata, per penitentiam reviviscunt, & in quovis decedente in gratia, aliquam partem vitae aeternae consequantur; quomodo autem fiat talis reviviscencia, & a quibus conditionibus vel dispositionibus dependeat, & an bona illa opera, per quaecumque penitentiam, quantumvis remissam, totaliter & quoad omnem gradum meriti, vel solum juxta mensuram praesentis contritionis sive dispositionis per quam penitens refurgit, reviviscant, nihil docere aut definire Concilium, sed ad relinquere disputationi Theologorum. Primum cum dicat, gratiam dari unicuique juxta eius dispositionem, non obdat videri innuere, merita per peccatum mortificata, reviviscere solum juxta mensuram contritionis & dispositionis, per quam penitens refurgit, ut in quarta conclusionis dicimus.

S. V.

Solenturque hae insinuationes contra ultimam conclusionem.

57 Contra ultimam conclusionem, in qua diximus, meritis remissis, seu remissis vivificatis, non dari augmentum gratiae in esse physico in hac vita, sed in alia, nempe in instanti separationis animae a corpore, in quo anima in actum ferventissimum caritatis prorumpit; obij-

ciunt Adversarii, quod asserimus vel supponimus remissis dubiam & incertam: unde enim constat animam separatum prorumpere in actum ferventem omnibus remissis quos habuit in hac vita; verbi gratia, si aliquis exercuit mille actus meritorios remissos, & alius centum, unde constat quod anima separata unius elicit actum intentionem ut mille, & alia actum intentionem solum ut centum?

Addunt, posse aliquando contingere, quod aliqui qui 58 habuit plures actus remissos in hac vita, quando moritur, exeat in purgatoriu, vel per martyrium, vel per sacramenta, quod in ipso instanti separationis videatur Deum, in quo casu (inquunt) actus ferventissimus caritatis quem in primo instanti glorificationis elicit, non potest esse dispositio ad augmentum glorie; quia cum talis actus non regulatur per fidem, quae in patria non remanet, sed per visum beatam prius intelligitur lumen glorie, seu visio beatifica in subiecto, quam talis actus caritatis in voluntate, & aliunde visio illa semel data, eam sit immutabilis, & aeternitate participata mensuretur, non potest amplius augeri.

Ad primum respondeo, id quod asserimus vel supponimus, non esse incertum & dubium, sed probabilissimum nisi principiis & conjecturis: nam ex una parte certum est, animam separatum, praesertim in gloria, multo perfectius & intensius operari, quam dum est in corpore, retardante illam in suis actibus: Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam, ut dicitur Sapientia, 9. Ex alia vero etiam constat, quod Deus qui merita remissa, seu remissis vivificata, acceptavit, eisque praemium debitum reddere statuit, consequenter debet dare omnia quae ad talem meritorum praemiationem sunt necessaria: unde cum sit valde consonum rationi, quod forma recipiantur juxta dispositionem subiecti, etiam conveniens est, quod Deus de dispositionem illam requisitam ad augmentum gratiae in esse physico, ne merita illa tali praemio defraudentur: Sed talis dispositio in hac vita haberi nequit, quia, ut supra in probatione ultime conclusionis dicebamus, quando homo prorumpit in hac vita in actum ferventem contritionis vel caritatis, talis actus non solum est dispositio, sed etiam meritorius augmenti gratiae, & accipit gratiam sibi correspondentem: Oportet ergo, quod ferventior actus qui requiritur, ut merita remissa, aut remissis vivificata, assequantur augmentum gratiae in esse physico & qui sit tantum dispositio ad ipsum, non vero meritorium illius, detur in dia vita, in qua cessat omne meritum, subindeque eliciatur vel in instanti separationis anima a corpore, vel in primo instanti glorificationis. Unde

Ad secundam instantiam dicendum est, quod licet actus caritatis quem homo in instanti glorificationis elicit, & per quem ad recipiendum augmentum gratiae & glorie, meritis remissis aut remissis vivificatis debetur, physico se disponit, non regulatur per fidem, sed per visum beatum, nihilominus potest eam in genere causae dispositivae praecedere, subindeque ad augmentum huiusmodi glorie disponere: sicut quilibet dispositio ultima praecedat formam in genere causae dispositivae, & nihilominus ab illa procedat, ac in genere causae formalis & efficientis dependet: calor enim, qui est dispositio ad formam ignis, est effectus profusus forma ignis, inquit Sanctus Thomas supra quae. 7. artic. 13. ad 2. & organizatione corporis est dispositio ad receptionem animae, & tamen corpus non habet esse organicum, nisi ab anima, ut docet idem Sanctus Doctor, 1. part. quae. 76. artic. 5. ad 1. Est aliud exemplum magis ad rem, in anima Christi, quae in primo instanti creationis actum intensissimum caritatis elicit, quo ad gratiam habitalem & ad gloriam se disposuit, & tamen ille actus processit a visione beatifica, qua anima Christi a primo instanti conceptionis gaudebat, vel a scientia intuitiva, quae ad visionem consequitur, tangitque a regulante unde talis actus in divoto genere causae fuit, prior & posterior visioni beatifica: illam enim processit in genere causae dispositivae, & fuit posterior in genere causae efficientis, vel regulantis: nullum ergo est inconveniens, quod actus caritatis quem anima in primo instanti glorificationis elicit, sequatur ad visionem beatificam regulativam, vel effectivam, & eam praecedat dispositivam.

Ex dictis inferes, quod non solum augmentum gratiae, quod homo iustus per actus caritatis promeretur, sed etiam gratia perditam, quam absque meritis penitens ante peccatum fuerat consecutus per primam contritionem, restituitur per penitentiam, juxta mensuram contritionis per quam homo refurgit; quia etiam illa gratia datur dependens a dispositione subiecti, & juxta quantitatem ipsius. Idem dicendum de gratia sacramentali, ante peccatum recepta, & amissa ratione illius, ut pote quae licet conferatur a principio ex opere operato; si tamen amittatur, non recuperatur, nisi ex opere operantis.

Quaerunt

Quaerunt hic aliqui, utrum merita mortificata reviviscant per penitentiam esse iustitia, vel ex misericordia?

Respondendo breviter ea reviviscere partim ex misericordia, & partim ex iustitia: Est enim magna Dei misericordia quod Deus propter peccatum mortale hominem non privet in perpetuum jure per merita praecedentia acquisita, & non moraliter abolet merita, sicut in iustificatione non solum physice, sed etiam moraliter abolet peccata, & eorum amplius non recordatur in ordine ad culpam vel ad poenam aeternam, ut disputationes praecedenti visum est. Est etiam insignis Dei misericordia, quod Deus hominem lapsum in mortale, excitet ad penitentiam & contritionem, per quam removeretur obex peccati, & ad reviviscencia meritorum disponitur. Item misericordia est, quod Deus homini penitenti conferat gratiam, quae est causa formalis remotionis impedimenti peccati; gratis enim & misericorditer a Deo iustificamur, quia nihil eorum quae iustificationem praecedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur, ut ait Tridentinum sess. 6. cap. 8. Suppositis autem istis misericordibus, iustitia quodammodo est quod merita reviviscant & fortiantur effectum suum, postea conditione a Deo requisita pro mercede reddenda ejusmodi bonis operibus. Propter quod Paulus ad Hebræos 6. ait: Non enim est injustus Deus, ut obliviscatur operi vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius. Dixi iustitia quodammodo, quia sicut iustitia qua Deus bona opera iustorum remunerat, fundatur magis in promissione & fidelitate Dei, quam in ipsis operibus; ita & illa qua praecedentia merita per peccatum mortificata restituit, & ad praemium vitae aeternae acceptat, fundatur in Dei fidelitate & lego qua misericorditer statuit non punire hominem irreparabiliter meritorum amissione. Observat etiam Deus in reviviscencia meritorum hanc iustitiam, ut non per qualemcumque penitentiam, licet veram, peccatore in primum gradum gratiae & glorie restituit, sed solum per eam quae ipsi proportionatur, ut §. 4. in responsione ad primam objectionem annotavimus. In reviviscencia ergo meritorum non sic splendet divina misericordia, quin etiam in ea detur aliquis splendori divinae iustitiae: univocis enim vis Domini misericordia & veritas, ut dicitur Psalm. 24.

59 Circa questionem nonagesimam, nihil occurrit dicendum, supra enim disputatione 1. ostendimus contritionem, confessionem, & satisfactionem, esse penitentiae partes, idque passim docent Concilia, & SS. Patres: Tridentinum enim sess. 14. can. 4. sic ait: Si quis negaverit ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in penitente, quasi materiam sacramentum penitentiae, videlicet contritionem, confessionem, & satisfactionem, quae tres penitentiae partes dicuntur, &c. anathema sit. Eadem partes enumerat Florentinum in Decreto Eugenii: Prima est (inquit) cordis contritio, ad quam pertinet ut penitens delectat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero: Secunda est oris confessio, ad quam pertinet ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter: Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis, qui quidem praecipue fit per orationem, jejunium, & elemosynam. Earum etiam meminit Chryostomus in Sermone de Penitentia, ubi sic habet: Postquam penitentia cogit peccatorem omnia liberare ferre; in corde eius contritio; in ore confessio, in opere tota humilitas, ut quibus modis Deum offendimus (corde, ore, & opere) istidem reconciliemur Deo; ad opus quidem per contritionem; ore per confessionem, ad opus per satisfactionem. Gregorius item lib. 6. in 1. Regum cap. 15. sic ait: Sicut Saul contentus peccatum quidem; sed honorari desiderantis, penitentiam reprehendens: Quis prodest (inquit) confiteri flagitia, si confessio non sequitur affectu penitentiae? Tria quippe in unaquequaque consideranda sunt veraciter penitentie: videlicet conversio mentis (qualis est contritio) confessio oris, & vindicta peccati (sive satisfactio) nempe cum dolore vivitur, digna afflictionis austeritate, quod loquendo confiteatur, ut inferius addit: Quidpiam porro tale in Magdalene populenta notari potest: in lacrymis nimirum contritio, in oculis confessio, in unguenti effusione satisfactio, ut innuit Chryostomus serm. 93. Demum tres illas penitentiae partes, tribus attribuit Divinarum Personarum ad partem posse, docet D. Thomas in supplemento quae. 7. artic. 3. ad 3. & solus Albertus Magnus in 4. sentent. dist. 16. artic. 13. his verbis: Penitentia in tribus partibus suis configuratur Trinitati increatae, compunctio enim sive contritio, quae ex modica poena commutatur aeterna tormenta, tota innititur bonitati, quae attribuit Spiritui Sancto: Confessio autem, quae legitima est & prudens computatio peccatorum ut assequatur ad penitentiam, respondet sapientiae, quae attribuitur Filio; & satisfactio, quae secundum vires amplectitur iuncta, fulcitur potentia, quae Patri appropriatur.

De his tribus penitentiae partibus singillatim nobis incumbit agendum, tribus sequentibus disputationibus; Theol. Concl. Tom. V.

deinde de absolute Sacerdotali, quae est altera pars Sacramenti Penitentiae, gerens vicem formae, fufe dist. seremus, ac celebres quae de illa agitantur quaestiones, breviter ac dilucide resolvemus.

DISPUTATIO VII.

De Contritione.

Ad quinque primas quaestiones Supplementi.

Cum Divus Thomas morte praeventus non potuerit de partibus penitentiae in particulari, nec de tribus ultimis Sacramentis, Extrema Unctione, Ordine, & Matrimonio scribere, ejus Discipuli, ad complementum hujus tertiae partis, & totius Summae Theologicae ejusdem Doctoris Angelici, ex scriptis ejus in quantum librum sententiarum, quaestiones quae deerant, in unum opus collegerunt, quod supplementum Summae appellaverunt, in quo primo agitur de contritione, quae est prima pars Sacramenti Penitentiae, de qua etiam in hac disputatione nobis erit agendum.

ARTICULUS I.

An in dolore de peccato, vel in ejus odio, aut in utroque simul, consistat essentialiter ratio contritionis?

§. I.

Quibusdam praemissa referuntur sententiae, & verior seu probabilior eligitur.

Suppono primo ex D. Thoma hic quae. 1. art. 1. hoc non 1. men contritio, derivari a verbo contere, quod significat rem duram in minutissimas partes dividere seu reducere: nam quia peccatum cor & voluntatem hominis obdurat, actus ille quo hac duritia tollitur, & peccatum deletur, merito a Theologis contritio appellatur, itaque Guillelmus Parisiensis penitentiam a qua oritur contritio, sic describit: Penitentia est cordis contritio, & commutatio, ac veteris hominis in pulverem redactio.

Suppono secundo ex eodem S. Doctore ibidem, varias tradi solere contritionis definitiones, seu descriptiones. Primo dicitur dolor pro peccatis assumptis, cum proposito compensandi & satisfaciendi. Secundo, dolor voluntarius pro peccato, puniens quod dolere se commisit. Tertio ab Iliodoro sic describitur: Contritio est compunctio & humilitas mentis cum lacrymis, veniens de recordatione peccati, & in timore iudicii. Quarta definitio quae est Augustini sic habet: Contritio est dolor remittens peccatum. Quinta quae est Gregorii Magni, talis est: Contritio est humilitas spiritus, amibilis peccatum, inter spem & timorem. Demum contritio a Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 4. definitur animi dolor ac despectio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero, in qua definitio tres recentior actus, ad contritionem perfectam concurrentes, nimirum dolor de peccato; ejus odium seu despectio, & propositum amplius non peccandi.

Suppono tertio, ex his tribus actibus, ultimum non 3 esse de essentia contritionis: utpote cum sit actus ab ea distinctus, & contingere possit, quod aliquis dolens de peccato propter Deum summe dilectum, iustificetur sine tali proposito explicito; quia nimirum non cogitat de vita futura, sed tantum de divina bonitate, & gravitate offensae in Deum commissae; Faceret tamen tale propositum esse propriam passionem actus contritionis, cum ex eo quod quis de peccato doleat, ipsumque detestetur, sequatur ex natura rei, quod velit amplius non peccare. Restat ergo difficultas solum de aliis duobus actibus, nimirum de odio peccati, & de dolore sive tristitia de ejus commissione, in quoniam scilicet ex illis ratio contritionis essentialiter consistat?

Prima sententia, quae est Cajetani tom. 1. opuscul. tract. 4. quae. 1. docet quod illa consistit essentialiter in actu odii de peccato, quod dolor se habet tantum ut propria ejus passio. Secunda quam tenet Suarez quae. 85. disput. 4. sect. 1. asserit illam esse essentialiter desolationem peccati, quam vult esse actum distinctum tam ab odio quam a dolore peccati. Tertia vero existimat, illam tam in actu odii de peccato, quam in actu doloris consistere essentialiter. Ita Aegydius Conink in tract. de poenit. disp. 1. dab. 2. Pro resolutione

Dico primo: Contritio non consistit essentialiter in aggregato actu odii seu desolationis peccati, ac doloris de ipso, quamvis utrumque necessarium includat.

Probatur prima pars: Actus primarius cuiuscumque virtutis specialis debet esse unus tantum, & non aggregatum ex pluribus; cum enim debeat immediata ab illa elici, & per ordinem ad ipsum talis virtus specificetur, debet necessario

R 3

cessario esse illi similis in specie, subindeque cum virtus specialis sit simplex qualitas unius speciei, actus ejus primarius, debet esse simplex actus unius speciei, & non quid aggregatum ex multis actibus: Sed contritio est actus primarius penitentis, quæ est virtus specialis, ut disp. 2. ostensum est: Ergo contritio non consistit essentialiter in aggregato actuum odii seu detestationis de peccato, ac doloris de ipso, sed in uno solum ex illis duobus actibus.

Quod vero utrumque necessario includat, manifestum est, quia ad destructionem peccati ad quam penitentia ordinatur essentialiter, requiritur odium & detestatio peccati, ac simul dolor & tristitia de ipso, nam odium & detestatio per se causant dolorem de ipso, & dolor per se supponit odium & detestationem mali presentis, non enim quis dolet, nisi de malo quod displicet.

6. Dico secundo: Contritio consistit essentialiter in dolore de peccato, ut est offensæ Dei, & presuppositivè tantum in odio five detestatione ipsius. Probatur primo ex D. Thoma hic art. 1. ubi definitis contritionem dolorem de peccato, &c. dicit dolorem poni in hac definitione tanquam genus.

7. Probatur secundo conclusio ratione fundamentali: Contritio consistit essentialiter in illo actu voluntatis quod peccatum destruit in ratione offensæ, seu quo exhibetur Deo satisfactio pro injuria: Acqui ille actus non est odium five detestatio peccati, sed dolor de ipso: Ergo contritio consistit essentialiter in dolore de peccato, non vero in odio five detestatione ipsius. Major constat; nam sicut penitentia respicit peccatum sub ratione offensæ, ut per satisfactionem compensabilis, ita & ejus actus principalis & primarius, qui est contritio. Minor vero probatur: Actus quo homo exhibet Deo satisfactioem, debet aliquid altere ab homine, & illud quodammodo tribuere Deo, a quo per peccatum abstulit, quantum in se est, honorem, puniendo in seipso offensam: Atqui per odium seu detestationem peccati hoc non fit, bene autem per dolorem; per simplicem enim detestationem nullum homo malum patitur, sed potius maximum recipit bonum, nempe bonum honestum; e contra vero qui dolet de peccato, patitur quoddam malum pœnæ, scilicet tristitiam: Ergo per dolorem de peccato, non vero per ejus odium seu detestationem, exhibetur satisfactio pro injuria.

8. Confirmatur: Contritio materialis est divisio five communitio rei in minimas partes, & propterea contritio spiritualis ex materiali translatè importat divisionem five communitioem cordis; aut affectus in peccato indurati in minima, ut in prima suppositione annotavimus: Sed hæc perfectè divisio & communitio cordis aut affectus, non potest intelligi in actu odii seu detestationis de peccato, cum tunc solum incipiat peccatum displicere, bene tamen in dolore de peccato, cum talis dolor importet tristitiam & afflictionem spiritus, qua spiritus in se conteritur, & quodam modo communitur: Ergo contritio non consistit in actu odii vel detestationis peccati, sed in dolore de ipso, quoniam talis dolor actum odii vel detestationis ut prævium connotet, quia, ut supra dicebamus, fieri non potest ut quis doleat de aliquo, nisi prius, saltem ordine nature, illud odio habeat & detestetur tanquam malum.

9. Probatur tertio conclusio ex absurdo & inconvenienti quod sequitur ex adversaria sententia: si enim contritio consisteret essentialiter in odio peccati, cum in beatis sit perfectissime & proprie tale odium, esset in eis proprie actus contritionis: Sed hoc dici nequit, ut fatetur Adversarius: Ergo nec illud.

10. Dices cum Adversariis: Licet dolor in exercitio habitus, non fit de essentia contritionis; est tamen de essentia actus in quo consistit contritio, quod ab illo fluat dolor ex natura rei, atque adeo non quodcumque odium peccati est essentialiter contritio, sed tale odium cui ex natura rei potest convenire dolor tanquam proprietas; quale tamen non est odium peccatorum, sed tantum odium nostrum.

Sed contra: Licet gratia que erat in Christo non esset talis cui posset convenire fides, aut penitentia, erat tamen vera gratia: Ergo similiter licet tale sit odium peccati in beatis, ut ab eo fluere non possit aliquis dolor; si tamen contritio non consistat essentialiter in dolore, sed in odio, erit vere & proprie in beatis, licet doloris omnis expertibus; quoniam enim privaretur dolore consequenti per modum proprietatis, hoc tamen non impediret, quin esset vere & essentialiter contritio.

11. Denum specialiter confirmari potest opinio Suarez, ex eo quod talium supponat, nimirum detestationem esse actum realiter distinctum ab odio: in voluntate enim circa bonum & malum sunt tantum illi actus qui correspondent passionibus appetitus sensitivi: Sed odium & detestatio correspondent eidem passioni, que etiam denominatur odium; nullaque unquam dixit, odium & detestationem esse duas passiones realiter distinctas: Ergo detestatio peccati non est actus distinctus ab ejus odio.

Obijcies primo contra primam conclusionem: Tridentinum sess. 14. cap. 4. definitis contritionem, aut illam esse detestationem & dolorem de peccato: Ergo in utroque actu consistit essentialiter.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: Concilium enim definitis, seu potius describens contritionem, vocat illam detestationem & dolorem de peccato, non quod existimat illam consistere essentialiter in utroque actu; sed ut significet detestationem peccati esse quid præviè requisitum ad dolorem de ipso, & talem dolorem a detestatione seu odio peccati procedere, sicut gaudium oritur ab amore. Unde etiam in eadem contritionis descriptione subdit, illam esse dolorem & detestationem de peccato commissio, cum proposito non peccandi de cetero, ut declarat tale propositum esse quid consequens ad contritionem, ac veluti ejus proprietatem, ut in tertia suppositione dicebamus.

Obijcies secundo contra secundam conclusionem: D. Thomas in hac questione & alibi sepe ait, contritionem esse displicentiam de peccato: Sed displicentia de peccato est formaliter odium peccati: Ergo contritio consistit essentialiter in actu odii de peccato.

Respondeo D. Thomam ibi accipere displicentiam pro dolore, ut aliquando solet accipi, sicut & complacentia accipitur aliquando pro gaudio.

Obijcies tertio: In eo consistit essentialiter contritio, ut quod per se primo opponitur peccato: At quod primo opponitur peccato, non est dolor, sed odium: Ergo in odio, non vero in dolore consistit essentialiter contritio. Major est certa; cum enim penitentia per se primo opponatur peccato, contritio in qua formaliter consistit, debet per se primum opponi peccato. Minor vero probatur: Peccatum est amor inordinatus creature: Sed odium peccati per se primo opponitur amori inordinato creature: Ergo per se primo opponitur peccato.

Confirmatur: Cum nomen contritionis significet actum illum qui est divisio cordis, & aversio a peccato, metaphora deducta a verbo *conterere*, quod significat rem aliquam datam in minutissimas partes dividere, per id essentialiter consistit debet, per quod primum homo vere separatur a peccato: Sed vere & primum separatur a peccato, per ejus odium: Ergo in eo essentialiter consistit. Major constat, Minor vero probatur. Odium peccati est vere fuga a peccato, atque adeo separat a eo. Item præcedit dolorem, subindeque prius separat quam dolor.

Ad objectionem respondeo distinguendo Majorem: In eo consistit essentialiter contritio, quod per se primo opponitur peccato, ut est offensæ contra Deum, concedo Majorem; ut est amor contra Deum summum bonum, nego Majorem. Cum enim penitentia sit virtus iustitiæ annexa, & a caritate distincta, ut disput. 2. ostensum est, actus ejus primarius & principalis, qui est contritio, non nisi presuppositivè adversatur peccato, ut est contra Deum summum bonum, quem caritas respicit; formaliter vero five essentialiter opponitur peccato, ut est summa injuria in Deum. Similiter distinguo Minorem: Primum quod opponitur peccato, ut amori contra Deum summum bonum, est odium, concedo Minorem. Primum quod opponitur peccato, ut injuriæ Deo illatæ, & puniendæ per satisfactionem, est odium, nego Minorem; est enim actus quo peccator dolet de tali offensæ. Unde.

Ad confirmationem, distinguo Minorem: Per id essentialiter consistit debet contritio, quod est vere & primum separat a peccato, tanquam a summo malo; hæc enim separat se habet presuppositivè ad contritionem, quod est separat a peccato, tanquam ab injuria facta contra Deum, exhibendo ei debitam satisfactionem, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: per odium peccati vere & primum peccator separatur a peccato, tanquam a summo malo, concedo Minorem; tanquam ab offensæ contra Deum, exhibendo ipsi recompensationem, nego Minorem; hoc enim est proprium doloris, unde nego etiam Consequentiam.

Obijcies ultimum: Si quis diligit Deum super omnia, & 18 consequenter odio habet peccatum, absque eo quod cogitet de dolore habendo, hic erit vere contritus: Ergo contritio non consistit essentialiter in dolore de peccato. Respondeo illum virtualiter tantum esse contritum, sed non formaliter; immo si adversens nolit dolere, statim peccabit mortaliter, & cellabit amor Dei, ac verum odium de peccato.

19. **D**ividi solet a Theologis contritio in perfectam, quam simpliciter dicitur contritio; & est dolor de peccatis propter Deum summe dilectum; & in imperfectam, que appellatur attritio, & est dolor de peccatis ex alio motivo quam caritatis, idest ex aliquo motivo honesto, quod non sit ipse Deus, quatenus in seipso est summum bonum, a quo peccatum mortale avertit. Hujusmodi vero attritio duplex est, una oritur ex metu gehennæ & aliarum pœnarum; altera ex peccati fœditate, ut docet Tridentinum sess. 14. cap. 4. Quæ divisio adequata & sufficiens est, nulla enim est species attritionis, quæ non contineatur sub aliqua illarum duarum. Nam dolor de peccato, ut est contra rectam rationem, vel ut est contra iustitiam, aut aliam quamlibet virtutem, est species detestationis peccati propter ejus fœditatem: quod quidem esse contra rectam rationem, est generalis leviestas peccati; esse vero contra iustitiam, aut religionem, vel aliam virtutem, est specialis ejus fœditas. Illa vero attritio, que habetur ob amorem vite æternæ, reducit ad eam que oritur ex metu pœnarum; quia sicut ad eandem virtutem spei pertinent hi duo actus, amor vite æternæ, & timor pœnæ æternæ; sic etiam ejusdem virtutis aut quasi virtutis, sunt attritio concepta ex amore vite æternæ, & attritio concepta ex odio pœnæ æternæ. His præmissis, pro resolutione difficultatis propositæ.

Dico breviter: Contritionem perfectam distingui essentialiter ab attritione.

20. Probatur conclusio ratione fundamentali: actus qui diversa objecta formalia respiciunt, distinguuntur essentialiter: Sed contritio & attritio respiciunt diversa objecta formalia: Ergo distinguuntur. Major patet, distinctio enim specifica actuum formalium ex ordine ad objecta formalia que respiciunt. Minor etiam manifesta est; nam objectum formale contritionis est peccatum sub ratione formalis injuriæ Deo illatæ, objectum vero attritionis est idem objectum sub ratione rationis mali ipsius peccatoris, vel sub ratione turpis & inhonesti, ac recte rationi repugnantis, ut ex supra dictis patet.

21. Confirmatur: Illi actus specie differunt, qui eliciuntur ab habitibus specie diversis: Sed contritio perfecta & attritio procedunt a virtutibus specie diversis; contritio enim elicitur a virtute penitentis, & est actus ejus primarius & principalis: attritio vero vel est a virtute spei, quando dolet de peccato ex metu gehennæ, vel ob amorem vite æternæ, ut constat ex supra dictis, vel ab aliqua virtute morali infusâ, quando dolet de peccato, ob turpitudinem propriam; cum enim qualibet virtus habet amare bonum quod respicit, & detestari malum suppositum, ad virtutem infusam temperantia v.g. pertinet ne dum amare honestatem temperantia, sed etiam detestari peccatum intemperantia ut opponitur tali honestati, seu, quod idem est, secundum propriam deformitatem quam habet, & que non reperitur in aliis peccatis. Idem cum proportione dicendum de aliis virtutibus: Ergo, &c.

22. Dices: Quando homo est in peccato, non habet virtutes morales infusâ; acquirit vero cum sint naturales, non sufficient ad actum supernaturalium eliciendum, cuiusmodi est attritio, de qua loquimur: Ergo &c. Respondeo quod tunc attritio elicitur a voluntate elevata per auxilium supernaturale, non autem per aliquem habitum: semper tamen manet, illam attritionem distinguendo essentialiter a contritione, quia dolet de peccato ex diverso motivo, supra explicato.

Ex hac differentia essentiali sequuntur alia. Prima est quod omnis contritio necessario cadit super omnia peccata, cum omnia peccata sint offensæ Dei; non autem attritio, que esse potest de peccato vel ut causativo peccatiis pœnæ a Deo illatæ: vel ut continens specialem deformitatem alicui virtuti oppositam.

23. Ex hoc oritur alia differentia, nimirum quod contritio semper excludit omnem affectum peccandi; quia cum detestetur omnia peccata sub aliqua ratione communi, nequit retinere affectum ad aliquod particulare; secus vero attritio, que cum interdum procedat ex motivo specialis contra unum peccatum, non semper opponitur cuilibet peccato. Unde attritio procedens ex deformitate specialis alicujus peccati, non sufficit ad justificationem peccatorum in sacramento obtinendam, si peccator alia peccata specie diversa commiserit, sed tot debent multiplicari attritiones, quot sunt peccata specie diversa; cum tamen una contritio semper sufficiat pro omnibus peccatis, quia illa, ut diximus, est ex motivo universalis cadente super omnia peccata.

24. Tertia differentia: Contritio habet convertere hominem in Deum ut ultimum finem, non vero attritio; quia contritio cum sit dolor de peccato ut est offensæ Dei, facit hominem recedere a peccato, & accedere ad ipsum Deum; Theol. Genet. Tom. V.

impossibile enim est recedere a termino a quo, & non accedere ad terminum ad quem: At vero attritio, cum sit dolor de peccato ex metu gehennæ, vel ob turpitudinem peccati, facit quidem recedere a peccato, sed non facit accedere ad Deum immediate & efficaciter, sed tantum ad vitiationem pœnarum, vel ad honestatem virtutis cui opponitur propria turpitudine peccati.

Ex hoc oritur quarta differentia, nimirum quod attritio potest procedere ex timore servilis, contritio vero semper imperatur a caritate; cum enim accedere ad Deum ut ultimum finem, sit proprium caritatis, nulli alteri potest competere, nisi ex imperio caritatis.

Quinta differentia est, quod attritio potest esse informis, 26 contritio nunquam; quia attritio neque ex natura sua, neque ex divina promissione, affert secum infallibiliter gratiam justificantem; contra vero contritio, cum a caritate imperetur, & ad Deum ut ultimum finem convertat, semper, & infallibiliter disponit ad justificationem, & habet annexam amicitiam & perfectam conversationem Dei ad peccatorem, per infusionem gratiæ sanctificantis.

Sexto, in eo contritio & attritio differunt, quod contritio detestatur peccatum supra omne malum pœnæ, non vero attritio, que est ex motivo gehennæ; nullus enim actus excedit motum suum quo fertur in objectum, cum ab eo habeat totam suam vim & efficaciam: Ergo qui detestatur peccatum solum propter malum pœnæ, non detestatur plus peccatum quam malum pœnæ.

Denum, contritio est dolor perfectus de peccatis commissis, 28 attritio vero est solum imperfecta quadam de illis displicentia, ut declarat D. Thomas hic art. 2. ad 2. his verbis: *Attritio non dicitur accessum ad perfectam contritionem, unde in corporalibus dicuntur attrita, que aliquo modo diminuta sunt, sed non adhuc perfecte sunt communicata. Sed contritio dicitur quando omnes partes trita sunt simul per divisionem ad minima. Et ideo attritio significat in spiritualibus quendam displicentiam de peccatis commissis, sed non perfectam: contritio autem perfectam.*

Ex dictis interea contra Cajetanum, attritionem nunquam posse fieri contritionem formaliter, quia cum differant essentialiter, & non tantum penes intensioem, aut durationem, vel aliud accidentale, non potest una fieri altera per accessionem novi gradus, aut quid simile, sed opus esset mutatione essentia, que impossibilis est: nulla enim res potest esse aliud quam id quod est essentialiter secundum suam speciem vel naturam. Dixi non posse fieri contritionem formaliter, quia in Sacramento penitentia attritio fit contritio virtualiter seu æquivalenter, nam ut adjuncta tali Sacramento, habet vim contritionis, & obit quodammodo munus illius, eique æquivalat; quia disponit hominem ad effectum Sacramenti, seu ad justificationem, sicut ipsa contritio, ut art. sequenti ostendimus. Et in hoc sensu intelligi debet commune illud Theologorum axioma, Sacramentum penitentia de attrito facit contritum, quia nempe attritio, ut juncta tali Sacramento, contritioni æquivalat. Vel, ut alii volunt, hæc propositio non est intelligenda de contritio actualiter, sed tantum de contritio habitualiter, quia nimirum licet qui solum attritus ad Sacramentum penitentia accedit, non habeat actum formalem contritionis, habet tamen cum gratia sanctificante infusam habitum penitentia, qui cum sit ex propria ratione principium actus contritionis, licet actum non eliciat, sufficiens tamen est ad denominandum habitum contritum. Unde notat Soto in 4. dist. 17. quæst. 2. art. 5. concl. a. significantis dici; homo ex attrito fit contritus adveniente gratia, quam attritio fit contritio, quia hic posterior modus loquendi significat mutationem introscam attritionis in contritionem: prior vero solum denotat mutationem extrinsecam ex parte subjecti, quod de attrito in actu, fit contritum habitum.

1. **U**therani damnant dolorem ex timore pœnæ conceptum, asseruntque illum facere homines hypocritas, & magis peccatores. Quidam vero Doctores Catholici, inter quos Estius, Sylvius, & Janfenius præcipui sunt, fatentur quidem attritionem qua quis dolet de peccato ex solo timore pœnarum infernalium, esse actum bonum & honestum, sed negant illam esse sufficientem dispositionem ad dignè suscipiendum Sacramentum penitentia, ejusque effectum consequendum. Eandem sententiam tenent multi Doctores, qui ante Tridentinum scripserunt. Verum post Tridentinum magis communiter Scholastici docent, attritionem ex metu gehennæ, non solum esse actum bonum & honestum, sed etiam ad Dei gratiam in Sacramento penitentia impetrandam disponere, eique sententia aperte videtur invere Concilium sess. 14. cap. 4. ut patet infra dicendis.

Lutherus in 1° de reformatione.

Deo primo, attritio ex metu gehennae, est actus bonus & laudabilis, ac utilis ad salutem. Conclusio est certa de fide, ac definita in Tridentino sess. 6. can. 3. his verbis: Si quis dixerit gehennam metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendum confugimus, vel a peccatis desistimus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit. Et sess. 14. cap. 4. definit, dolorem ex gehenna & poenarum metu conceptum, spontaneitatem peccandi excludat, cum spe veniae, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsam, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum movens, quo penitens adiurus viam sibi ad justitiam parat.

32 Probat primo conclusio ex Scriptura: Prov. 1. Timor Domini principium sapientiae, quod SS. Patres explicant de timore servili, nam hic est, qui sapientiam inchoat, non filialis, qui illum perficit & consummat. Eccl. 1. Timor Domini expellit peccatum, inchoative scilicet & dispositivo, quia ad justificationem & expulsionem peccati disponit. Unde Isaie 26. ubi Vulgata habet: Concepimus & quasi parturivimus, & peperimus spiritum salutis non timemus in terra: Septuaginta legunt: A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis, id est penitentiam salutarem, ut explicat D. Thomas 3. part. quest. 85. artic. 5. in argumento sed contra: Huc pertinere potest quod Augustinus Tract. 8. in Epist. 1. Joann. ait: Capiti aliqui credere diem iudicii: Si capite credere, caput & vitare: Timenda corrigi se, vigilas adversus hostes suos, id est peccata sua, incipit reviviscere interior, &c. Et Tract. 9. in Epist. Joann. Opus est (inquit) ut incras timor primo, per quem venit caritas. Timor medicamentum, caritas fortis. Adhibereque ad id confirmandum similitudinem fetu, per quam linum introducit: Si nullus est timor (subdit) non est qui invitet caritas: sicut videmus per fetum introduci linum, &c. Item in Psalm. 137. aperte docet hunc timorem servilem, bonum esse & utilem: Ille timor nondum castus (inquit) presentiam Domini, & poenas timet; timore facit quicquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patientis illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bona est & iste timor, utilis est. Et certe, non minus esset & utilis, Christus ad illum non hortaretur Math. 10. se dicens: Timete enim qui potest corpus & animam perdere in gehennam. Nec Joannes Baptista Lucae 3. ex timore poena homines ad penitentiam excitasset, his verbis: Gemina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentiae. Nec etiam tantopere SS. Patres timorem illum commendarent & laudarent, sicut illum extollunt; nam Clemens Alexandrinus illum fidei consuetudinem appellat; Ambrosius, elanum animas fluctuantis; Gregorius Magnus, Anchora mentis (inquit) pondus timoris. Tertullianus de cultu seminis. cap. 2. Timor fundamentum salutis est, presumptio impedimentum timoris. Denique Petrus Cellensis lib. de panibus cap. 14. Quasi quidam custos super innumerabiles gazas, sic timor in ultimo christianum ponitur, ad conservandas incomparabiles gratias. Gemma preciosissima pietas, sed facile ab impietate subripitur, nisi timore custodiatur. Habemus bonas & pulcras gratiarum puellas, sed sub custodia diligensissimi pedagogi, scilicet timoris.

33 Potest etiam conclusio hac ratione suaderi. Timor est quadam fuga mali; fuga vero mali rationem suam sumit ex bono cui opponitur istud malum, cum malum odio haberi & fugi non possit, nisi quia adversatur bono: Sed bonum cui adversatur gehenna tanquam malum, nempe caelestis gloria & beatitudo, licito, bono, rectoque desiderio appeti potest licitum: ergo bonum, & restum est, gehennam, tanquam oppositum ei malum, timendo fugere, subindeque attritio ex metu gehennae est actus bonus & laudabilis.

34 Confirmatur: In attritione ex metu gehennae tria solum reperitur, nempe intentio finis, videlicet voluntas fugiendi poenam; medium, scilicet detestari peccatum; & ordinatio talis medii ad illum finem: Sed quodlibet ex illis tribus est bonum & honestum: Ergo & attritio ex metu gehennae bona & honesta est. Major patet, Minor vero quae sequitur partes suadet. Et in primis quod voluntas fugiendi poenam bona sit, manifestum est, utpote cum illa poena quam intendit fugere, verbi gratia poena inferni, sit mala, & ex se odio digna. Quod etiam detestatio peccati sit bona, per se constat. Demum quod eius ordinatio ad vitandam poenam, bona sit, ex eo patet, quod nullam est medium aptius ex natura rei ad vitandam poenam, quam vitare culpam: & licet culpa sit malum aliorum ordinis quam poena, dummodo tamen detestatio peccati ordinetur ad fugam poenae praesertim tanquam ad finem proximum, ita ut non excludat peccator ultio-

riorem eius relationem ad Deum, non est mala talis ordinatio, sed bona; Deus enim ipse interdum ordinat bonum excellentioris ordinis ad bonum inferioris ordinis, quando utrumque in gloriam suam edit, ut patet in Incarnatione & passione Christi, quam ordinavit ad nostram salutem, tanquam ad finem proximum, iuxta illud Synboli Nicani: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de caelis, & incarnatus est.

§. II.

Solvuntur objectiones Haereticorum.

Contra istam conclusionem objicit haereticus: Qui ex solo metu gehennae dolet de peccatis, peccat: Ergo attritio ex metu gehennae non est actus bonus & laudabilis. Consequentia patet, Antecedens probatur multipliciter. Primo ex Augustino dicente quod si fur desinat furari ex eo solum quod videtur, furti esse conficius: Ergo similiter qui dolet de peccato, & desinit peccare ex eo solum quod timet gehennam, peccati conficius est.

Secundo: Actus quo quis magis dolet de poena quam de culpa, est malus & vituperabilis, utpote contra rationem naturalem distantem magis esse dolendum de majori malo, quam de minori: Sed qui ex solo metu gehennae dolet de peccatis suis, magis dolet de poena, quam de culpa, dolet enim de culpa propter poenam: propter quod autem unumquodque tale, & illud magis: Ergo qui ex solo metu gehennae dolet de peccatis, peccat.

Tertio: Actus virtualiter & implicite includens voluntatem moralem malam, est malus: Sed dolor de peccatis ex metu gehennae, includit voluntatem moralem malam, nam implicite & virtualiter includit hunc affectum, peccata non detestatur, si nulla esset eis imposita poena: Ergo talis dolor malus & vituperabilis est.

Quarto: Ordinare majus bonum ad minus bonum, malum ac vituperabile est, cum in eo fiat injuria majori bono, quod ordinatur ad minus: Sed ille quid dolet de peccatis propter solum gehennam metum, ordinat majus bonum scilicet vitandam culpam ad minus bonum, nimirum vitandam poenam: Ergo male agit & peccat.

Quinto: Si timor servilis bonus sit, erit etiam bonus timor mundanus: At hic bonus non est, quippe qui homines malos facit: Ergo nec timor servilis, subindeque nec dolor ex illo proveniens.

Denique: Si attritio ex metu gehennae esset bona & laudabilis, esset actus virtutis: Sed hoc dici nequit, ut innuit S. Thomas hic art. 2. ad 2. Ergo nec illud.

35 Respondeo negando Antecedens, & ad primam illius probationem, concedo Antecedente, nego consequentiam & paritatem; nam Divus Augustinus dum ait quod si fur desinat furari ex eo quod videtur, peccati esse conficius, supponit quod talis fur habeat intentionem furandi, & quod retineatur solum ab externa executione est timore aliorum: qui autem detestatur peccatum propter poenas inferni, non retinet amplius voluntatem peccandi: quia cum motivum illud ad omnia peccata se extendat, virtualiter omni peccato adversatur, & est virtualis dolor de omnibus peccatis.

Ad secundam, distingo Majorem: Actus quo quis magis dolet de poena, quam de culpa, faciendo illam expressam comparationem, & dicendo positive, volo dolere magis de poena, quam de culpa, malus est, concedo.

Actus quo quis in requidem magis dolet de poena quam de culpa, sed tamen nullam inter utrumque facit comparationem, est malus, nego. Similiter distingo Minorem: Qui ex solo metu gehennae dolet de peccatis suis, magis dolet de poena quam de culpa, faciendo comparationem inter utrumque, nego Minorem; Abique comparatione inter utrumque, concedo Minorem, & nego Consequentiam. Nam quando fit comparatio inter malum culpam & malum poenam, & tamen magis odio habetur illud quam illud, eo ipso malum poenae praefertur malo culpae, quod certe vitiosum est, & quia pervertitur. At vero quando quis non faciendo comparationem inter utrumque, dolet de culpa propter poenam, licet eo ipso magis doleat de poena quam de culpa, non tamen propterea malum poenam praefert malo culpae: quia actus ille doloris de culpa propter poenam, non excludit quin homo simpliciter loquendo, & propter alias rationes, possit magis detestari culpam quam poenam: puta quia culpa magis contrariatur Deo, quam poena. Unde falsum est, in illo actu virtualiter includi affectum, peccata non detestatur, si nullus esset ei imposita poena, tum quia ille actus, ut diximus, non excludit positive omne aliud motivum ad detestandum peccatum, sed tantum ipsum non includit. Tum etiam quia in eo motivo non sinit ultimo affectus, sed tantum proxime; quare virtute tendit etiam ad Deum ut finem ultimum, sicut actus spei proxime & formaliter tendit ad Deum, ut bonum ipsi speranti, virtute autem & implicite ad Deum secundum se. Per quod patet ad tertiam probationem.

Ad quartam distingo Majorem: Ordinare majus bonum ad minus bonum, ut ad finem ultimum, malum ac vituperabile est, concedo Majorem: Ordinare majus bonum ad minus bonum tanquam ad finem proximum, nego Majorem. Deus enim ipse, ut supra dicebamus, interdum ordinat bonum excellentioris ordinis ad bonum inferioris ordinis, ut cum Incarnatione & Passione Christi, in nostram salutem & gloriam ordinavit. Similiter distingo Minorem: qui dolet de peccatis propter solum gehennam metum, ordinat majus bonum ad minus bonum, tanquam ad finem proximum, concedo Minorem. Tanquam ad finem ultimum, nego Minorem & Consequentiam. Sicut ergo nulla est inordinatio vel peccatum, ordinare sacrificia & orationes ut media ad obtinendam sanitatem corporalem, vel aliquid aliud temporale; ita nec ordinare attritionem ad vitandam poenam; tanquam ad finem proximum, quamvis attritio sit quid perfectius vitatione poenarum. Solum ergo esset peccatum ordinare attritionem ad vitandam poenam tanquam ad finem ultimum, quod faceret ille qui detestando peccata propter poenam, ita esset actualiter aut virtualiter affectus, ut si non essent poenae, nullo modo doleteret de peccato; sed tunc talis dolor non esset attritio de quo loquimur.

Dices, Attritio non tendit in Deum ut ultimum finem: Ergo vitatio poenarum est ultimus finis illius. Consequentia patet. Antecedens etiam ex eo constat, quod homo eliciens attritionem, non justificatur per illam, atque adeo semper manet in peccato, subindeque ad creaturam ut ad ultimum finem conversus, unde cum non possit habere plures ultimos fines, non tendit in Deum ut in ultimum finem.

Respondeo distinguendo Antecedens: Non tendit in Deum efficaciter, concedo: inefficaciter, nego. Ad probationem in contrarium similiter dico, non repugnare hominem habere unum ultimum finem, & in alium inefficaciter tendere, ut in Tractatu de ultimo fine disp. 1. art. 6. §. 4. ostensum est: alioquin, ut ibi dicebamus, sequeretur operam moraliter bona hominis existentem in peccato mortali, quia cum non tendat efficaciter in Deum ut ultimum finem, creaturam pro ultimo fine habere.

Ad quintam principalis Antecedentis probationem, nego sequelam Majoris, nam timor mundanus est timor creaturae, affectu cujus non veretur homo offendere Deum: timor vero servilis est timor Dei, quem timet offendere metu poenae quam peccatis infligit; quo fit ut ille non tollat affectum peccandi, sed potius sit causa peccati; ille vero tollat peccatum & affectum peccandi.

Ad sextam nego etiam sequelam Majoris; attritio enim, licet bona, non est tamen actus virtutis, sicut contritio; tum quia non facit hominem bonum simpliciter, sed tantum secundum quid, cum sit ante gratiam & caritatem: tum etiam, quia non est, sicut contritio, detestatio peccati perfecta; nec consequenter dispositio perfecti ad optimum. Nec obest si dicas, quod actus fidei & spei sic se habent, & tamen sunt actus virtutum. Nam licet fides & spes sint via ad majorem perfectionem, sunt tamen perfecta in sua linea: fides quidem, ex eo quod sit cognitio, qua nulla certior; spes, ex eo quod sit tendentia in beatitudinem, qua nulla securior & firmitior; attritio vero non est dolor de peccato, quo nullus major five perfectior.

§. III.

Alia difficultas resolvitur.

Deo secundo, attritionem ex metu gehennae, esse dispositionem sufficientem ad justificationis gratiam in sacramento poenitentiae obtinendam.

37 Probat primo ex Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi aperte nostram conclusionem docet, nam postquam circa medium capituli divisit contritionem in perfectam, quae ex cavitate procedit, & imperfectam, quae attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna & poenarum metu communitur concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae, subdit, illam non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsam, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum movens, quo penitens adiurus viam sibi ad justitiam parat. Et quoniam sine Sacramento Poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat (sicut facit contritio perfecta) tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam disponit. Quibus verbis Sancta Synodus inter utramque contritionem duplex assignat discrimen. Unum quod attritio tendit in peccatum ex motivo inferiori, quam contritio perfecta; nimirum ex motivo turpitudinis peccati, aut metu gehennae, non autem ex consideratione Dei summe dilecti propter se. Alterum quod contritio perfecta per se sufficit ad justificationem obtinendam, id est sine sacramento, cum solo illius voto: attritio vero disponit quidem ad illam sacramento impetrandam, sed sine sacramento re ipsa percepto non sufficit.

tricio vero disponit quidem ad illam sacramento impetrandam, sed sine sacramento re ipsa percepto non sufficit.

Respondent primo Adversarii, Concilium ibi non loqui 38 de dispositione ultima sufficiente cum sacramento, sed de dispositione remota, & insufficiente.

Sed contra primo: Concilium ibi docet attritionem ex gehennae metu, si voluntatem peccandi excludat, ad justificationis gratiam in Sacramento Poenitentiae obtinendam, eodem modo disponere, quo contritio, priusquam hoc sacramento suscipiatur, ad eam disponit: Sed contritio ultimo & sufficienter disponit ad gratiam justificationis extra sacramento obtinendam: ergo Tridentinum intendit attritionem simili modo, id est proxime & sufficienter, in sacramento disponere ad justificationem.

Contra secundo: Ex Tridentino attritio aliter in sacramento & aliter extra sacramento ad justificationem disponit: Sed extra sacramento remotae & insufficienter ad justificationem disponit, quando alius ab illa ad contritionem perfectam ascendit. Ergo ex Tridentino in sacramento proxime & sufficienter disponit ad justificationem.

Respondent secundo, Concilium cum ait attritionem in sacramento ad justificationem disponere, non loqui de illa attritione quae est ex metu poenarum, sed de illa quae est ex amore Dei super omnia, licet imperfecto, five de illa quae est vere & essentialiter contritio, quamvis imperfecta: illam enim attritionem (inquit Sylvius) vocat idem Concilium contritionem licet imperfectam.

Verum haec interpretatio aperte respargit Concilio, & 40 ab ejus mente prorlus aliena est. Primo quia Concilium de illa attritione, quam ad Dei gratiam in sacramento poenitentiae impetrandam disponere astringit, ait quod illa vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennae & poenarum metu concipitur: Ergo non loquitur de attritione, quae est ex amore Dei imperfecto & inchoato, sed de illa quae est ex metu poenarum.

Secundo: De illa attritione loquitur Concilium, de qua 41 statim ibidem ait, non facere hominem hypocritam, sicut docuerat Lutherus: Sed attritio quam docuerat Lutherus facere hominem hypocritam, non erat illa quae procedit ex caritate imperfecta & inchoata, sed ea quae solo metu poenarum oritur, ut constat ex dictis §. 1. Ergo de illa duntaxat loquitur Tridentinum loco citato.

Tertio: Concilium ibidem ait, attritionem illam quae ad justificationem in Sacramento Poenitentiae obtinendam 42 disponit, esse donum Dei, & Spiritus Sancti impulsam, non adhuc quidem inhabitantis, sed animam moventem. Atqui attritio ex amore Dei super omnia, licet imperfecto, est impulsus Spiritus Sancti jam inhabitantis animam, inhabitat enim Spiritus Sanctus animam per gratiam: caritas autem, quantumvis debilis, & remissa, nunquam est sine gratia, ut infra patebit: Ergo idem quod prius.

Quarto: De eadem attritione subdit statim Concilium: 43 Et quoniam sine Sacramento Poenitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam disponit: Sed nulla est contritio ex caritate, five ex amore Dei super omnia, quantumvis imperfecto & remissa, quae non possit etiam extra sacramento perducere peccatorem ad justificationem, cum sit essentialiter ultima dispositio ad eam: Ergo non loquitur Concilium loco citato de illa contritione, sed de attritione quae est praesertim ex metu poenarum.

Demum, Concilium postquam dixit attritionem esse 44 actum bonum, & ex impulsu Spiritus Sancti conceptum, atque ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam disponere, in fine ejusdem capituli sic concludit: Quamobrem falso quidam calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Poenitentiae absque bono motu suscipiendum, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit. Atqui Haereticus ex eo solum occasione captarunt calumniandi Catholicos Scriptores &c. quod existimarent attritionem quae est ex metu poenarum, non esse actum bonum, sed malum, atque reddere hominem hypocritam: Ergo attritionem conceptam ex metu gehennae & poenarum docet Concilium disponere ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae obtinendam. Et tacite sic argumentatur: Attritio concepta ex metu gehennae, est actus bonus: Ergo gratia non conferitur in Sacramento Poenitentiae sine actu bono suscipiendum, etiam tunc quando sacramento recipitur cum sola attritione: Atque ita Catholicos Scriptores qui dicunt gratiam conferri in Sacramento poenitentiae cum sola attritione, non propterea tradunt conferri gratiam in tali sacramento absque bono motu suscipiendum, ut quidam calumniantur. Certe si ultra attritionem requireretur contritio ad gratiam in Sacramento Poenitentiae obtinendam, non erat quod Concilium probaret attritionem esse actum bonum, ut inde inferret Sacramento Poenitentiae conferre gratiam sine bono motu suscipiendum; sufficit enim ad hoc inferendum quod contritio perfecta sit actus bonus, si Sacramento Poenitentiae

tentia non potest sine illa gratiam conferre, ut recte obsecravat Anti-Jansenius disp. 19. sect. 8. Ad id vero quod subdit Sylvius, nempe Concilium atritionem illam quam dicit ad gratiam in Sacramento Penitentiae obtinendam disponere, conditionem imperfectam appellare: respondet P. Nicolai in Scholiis ad qn. 9. Supplementi artic. 2. quod non appellatur imperfecta Janseniano sensu, propter defectum gradus tantum; sicut patet vir imperfectus dicitur, quia totam perfectionem viri nondum habet; sed imperfecta vocatur propter defectum silentii contritionis, in qua caritas acta includitur: sicut vir imperfectus ebrius est, quia essentiam humanam nondum habet, sed est dispositio ad illam habendam.

Probat ut secundo ex D. Thoma in 4. distinct. 6. q. 1. art. 3. ad 5. ubi sic habet: *Ad hoc ut homo se prepares ad gratiam in baptismo percipiendam, praesupponit fidem, sed non caritatem, quia sufficit attritio praecedens, est non sit contritio.* Sed eadem est ratio quantum ad hoc de penitentia, ac de baptismo, cum utrumque sit sacramentum mortuorum: unde Adversarii probant suam sententiam ex Tridentino sess. 6. cap. 6. ubi inter dispositiones quibus peccatores paullatim disponuntur ad justificationem per baptismum recipiendam, recenset amorem, quo Deum tamquam omnium justitiae fontem, diligere incipiunt, ut infra patebit: Ergo ad obtinendam gratiam justificationis in sacramento penitentiae, non requiritur actus contritionis vel caritatis, sed sufficit attritio ex aliquo motivo supernaturali concepta.

§. IV.

Duplici ratione conclusio nostra sustentur.

46 Prima sumitur ex institutione & natura Sacramenti penitentiae, quod cum sit Sacramentum mortuorum, ad causandam primam gratiam institutum est: Sed sacramentum ad causandam primam gratiam institutum, non existit substantiam per contritionem dispositum: Ergo attritio est dispositio sufficiens ad Sacramentum Penitentiae. Major constat, tum ex Concilio & Patribus, a quibus duo mortuorum sacramenta assignantur, alterum regenerativum, nempe baptismus; alterum reparativum, scilicet penitentia; tum ex forma hujus sacramenti, quae gratiam peccatorum remissionem significat. Minor vero probatur, Sacramentum institutum ad causandam primam gratiam, debet aliquando eam causare. Sed si necessaria esset contritio ex parte subjecti, nunquam illam causaret, quia praesupponeret illam semper causatam ex vi ipsius contritionis, quae ut supra diximus, contra Bajam ostendimus, est ultima & infallibilis dispositio ad gratiam & peccatorum remissionem, etiam extra sacramentum, obtinendam: Ergo sacramentum ad causandam primam gratiam institutum, non existit substantiam per contritionem dispositum.

47 Confirmatur & magis illustratur haec ratio ex S. Thoma 3. p. q. 80. art. 4. ad 2. hoc sacramentum est institutum ut medicina ad tollendam peccatum: At medicina non supponit morbum sublatum, sed tollit: Ergo penitentia non supponit peccatum per contritionem sublatum, sed illud tollit. Unde qui dicunt contritionem esse dispositionem necessariam ut absolutio recipiatur, & Sacramentum Penitentiae operetur in nobis remissionem peccatorum, illius naturam prorsus ignorant, idemque afferunt ac qui dicerent, medicinam aliquam, prudentem a quo & petito medico institutam fuisse ad tollendum genus morbi, quod nunquam ipsa tolleret, sed semper & necessario sublatam esse praesupponeret, quod plane ridiculum & absurdum est, & Christi sapientia sacramentorum institutoris prorsus indignum. Illi etiam coguntur asserere, Sacerdotem absolventem a peccatis, ea non remittere, sed illa esse jam remissa solum declarare; quod prorsus erroneae assertiones hac censura notavit 1. Junii anno 1638. Qua tradit de attritionis insufficientia, & contritionis ex perfecta caritate absoluta necessitate ad recipiendum sacramentum penitentiae, & quae addit & approbat de absolutione, quod nihil aliud sit, quam declaratio juridica peccati jam remissi; damnatis quoque facultas, & censuram has propositiones esse quietis animarum perturbatas, communis & omnino contra praxi Ecclesiae contrarias, & aeternae damnationis imminutiones, & insuper reprobas, ac erroneas.

48 Confirmatur amplius: Sacramentum penitentiae, juxta commune Theologorum axioma, facit ex attritio contritionem: At si subditam per contritionem dispositum exigeret, nunquam fieret de attritio contritum, sed tale semper supponeret: Ergo ad sacramentum penitentiae non requiritur contritio, sed sufficit sola attritio, quae adjuvata absolutione sacerdotali, contritioni aequivaler, & tam bene confert gratiam & remissionem peccati, quam ipsa contritio.

Secunda ratio sumitur ex absurdo & inconveniensi quod sequitur ex adversa sententia: Si enim vera esset opinio Jansenii, & aliorum existimantium, attritionem non esse sufficientem dispositionem ad justificationem gratiam in sacramento penitentiae obtinendam, sed hoc sacramentum exigere necessario contritionem in penitente, sacramentum penitentiae, quo lex gratiae praestat antiquae, non esset beneficium, nec medium efficaci, quompedimentum ad salutem femoveretur, sed onus lege antiqua gravis; non enim afferret facilitatem allequendo remissionis peccatorum, sed potius eam longe difficiliorum redderet; nam cum in lege veteri, ad eam obtinendam solus actus contritionis sufficeret, nunc ulterius requiritur confessio omnium peccatorum mortalium post baptismum commissorum, secundum speciem & numerum & circumstantias, saltem mutant speciem; quo onere nullum in lege nova gravior ac difficultius est peritque Christianorum.

Ut ab his argumentis se expediant Adversarii, distinguunt duplicem contritionem; unam perfectam, ad quam necessario requiritur caritas actualis perfecta; aliam imperfectam, ad quam non requiritur necessario caritas actualis perfecta, sed sufficit inchoata & imperfecta: adduntque primam contritionem habere vim excludendi peccatum per se solum, & sine sacramento, non vero alteram. Ita Jansenius lib. 5. de gratia Christi Salvatoris cap. 34.

Verum haec solutio & doctrina facile potest convelli. Primo, quia distinctio hujus duplicis contritionis nullam habet fundamentum sive in Scriptura, sive in Concilio, aut Patribus, sed potius repugnat Tridentino supra citato, asserenti contritionem perfectam a caritate procedere, imperfectam vero ex gehenna metu, aut turpitudine peccati consideratione oriri; unde, juxta Tridentinum, nulla datur contritio imperfecta ex caritate procedens.

Secundo, Adversarii hac distinctione duplicis contritionis non possunt se tueri vel expedire inconvenientibus qua adduximus, neque salvare ob quod Sacramentum Penitentiae ex sua natura & institutione habeat causare primam gratiam, & reddere hominem de attritio contritum. Si enim exigat substantiam per contritionem aliquam & caritatem inchoatam & imperfectam dispositum, nunquam remittit peccata, sed ea semper per talis contritionem & caritatem imperfectam remissa supponit. Nam quantumvis caritas, quantumvis parva, & remissa, omne peccatum mortale excludit, & cum eo incompossibile est, ut colligitur ex D. Thoma 3. p. q. 70. art. 4. in corp. ubi sic ait: *Minima gratia potest resovere nullum concupiscentiam, & vitare omne peccatum mortale quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim caritas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri & argentii.*

Ratio etiam suffragatur: Nam de ratione & essentia caritatis est, quod sit inclinatio in Deum tanquam in ultimum finem, unde nulla potest dari caritas, quantumvis parva & remissa, quae hominem non inclinet & convertat in Deum tanquam in finem ultimum; subindeque quae excludat omne peccatum mortale, per quod homo a Deo ut ab ultimo fine avertitur: alioquin idem homo simul esset conversus & aversus a Deo ut ultimo fine, quod implicat.

§. V.

Convelluntur praecipua fundamenta Jansenii.

Obijcit primo Jansenius contra praecedentem conclusionem; Dolor qui sufficienter disposuit ad justificationis gratiam in Sacramento Penitentiae obtinendam, debet esse supernaturalis, & ex gratia Christi Salvatoris: Sed attritio ex metu gehennae non est supernaturalis; licet enim timor gehennae ex quo procedit, supponat fidem, ipsa tamen supposita, ex naturalibus voluntatis viribus pullulare potest. Quid est enim (inquit) timor gehennae, nisi timor cruciatuum, quibus post hanc vitam, naturalis corporis atque animi constituitur, inaeque, & salus tollitur; quam sicut omnia homo naturaliter diligit, simul atque sibi vel divina fide, vel humana opinione vitam aliquam corporis atque animi futuram esse persuasuritia quoque naturaliter violationem ejus per dolorem atque cruciatum exhorret: Nihil enim verum est supernaturalis ali qua cognitione praenire, naturaliter aliquis timorem, tristitiamque sequi, dammodo obijctum eorum naturalis ordinis fore. Similiter timor gehennae non est ex gratia Christi Salvatoris: Nam ista gratia (inquit) effectum prorsus operatum in voluntate facit: est enim inspiratio celestis delectationis, qua Deus incipit dulcescere, quem timet; quaque dulcedine perfusus animus, jam non formidat, quaeque dulcedine perfusus animus, operatur bonum &c. Ergo attritio ex metu gehennae non est dispositio sufficiens ad justificationis gratiam in sacramento penitentiae obtinendam.

Respondetur

55 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem, ad timorem enim peccatorum inferni, qui sit efficax ad retrahendum affectum a peccato, qualis est ille omnis quem vera attritio ob poenas inferni importat, necessaria est specialis gratia ex parte voluntatis, distincta a gratia fidei ex parte intellectus. Hoc enim manifeste colligitur ex Concilio Arausicano 2. can. 6. dicente, *heretico falli spiritum eum qui dicit, per naturam vigorem bonum aliquod, quod ad salutem perlines vix aeterna, cogitare ut expedit, aut eligere nos posse, absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti.* Cum ergo timor ille de quo loquimur, sit bonum aliquod ad salutem vitae aeternae perlines, planum est, illum non posse concipi per solum naturae vigorem, sine illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti, hoc est sine gratia Christi proprie dicta, de qua sine duobus loquitur Arausiganus, quippe de qua erat illi controverfia cum Semipelagianis, quos ibi damnat. Unde Tridentinum sess. 6. cap. 5. ait: *ipsum justificationis exordium in adultis a Deo per Jesum Christum praesentiae gratia sumendum esse.* Et cap. sequenti inter actus quibus penitens ad justificationis gratiam se disponit, numerat actum fidei, actum timoris divinae justitiae, qui utiliter concussit peccatores, ad considerandum Dei misericordiam se convertant. Ergo ex Tridentino timor ille est ex gratia Christi Salvatoris, fallum ergo est quod ait Jansenius, veram Christi gratiam non esse aliam nisi delectationem caritatis; non enim solum desiderio aut delectatione hominis, sed etiam timore mali Deus nos a peccatis retrahit, immo ut ait Augustinus lib. de catechizandis rudibus cap. 5. *Rarissime accidit, immo vero nunquam, ut quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo timore Dei percussus.*

56 Obijcit secundo Jansenius: Ille atqui non sufficit ad digne suscipiendum sacramentum penitentiae, qui non tollit affectum ad peccatum: Sed attritio ex metu gehennae non tollit affectum ad peccatum: Nam timor ille (inquit) manus quidem coerct, ne homines faciant malum, at non male faciendi voluntate intus vigentem, quae tunc in opere quoque sese proderet, si poena comminata tolleretur. Unde Augustinus Tract. 9. in Epistol. Joann. peccatores ita timentes, atque a peccato ex tali metu abstinentes comparat adulterem, quae habens animum adulterandi, abhinet solum ab opere, timens ne a marito deprehendatur, & severo puniatur: vel lupum invadenti ovile, & metu canum & palorum recedenti sine praeda quidem, sed non sine affectu auferendi, si potuisset: *Lupus enim venit, & lupus redit: venit fremens, & redit tremens: lupus est timor & tremens, & fremens, ut ait serm. 19. de verbis Apost. cap. 9.*

Duplicem vero ait Jansenius esse hujus doctrinae radicem, prima est, quia qui nudo timore poena peccatum fugit, & timore & amore repugnantem fugit, ideoque non fugit peccatum, sed aliud quippiam. Nam ex sententia omnium Philosophorum, quae pure aguntur ex metu, sunt involuntaria secundum quod sit, sive mixta ex voluntario & involuntario, ex quo fit, ut qui aliquid facit ex metu, istum voluntatis actum conjunctum habeat. Nollem hoc facere, nisi mali impendens metu urgerer, v. gr. mercator, qui ex metu naufragii mercem projicit in mare, retinet voluntatis repugnantiam, qua nolle id facere, si periculum tolleretur.

Alteram radicem ait esse, quia timor poena non potest mutare voluntatem malam, sed solum amor justitiae: *Impossibile est (inquit) eum qui peccandi voluntate destituit, solo poena timore mutare voluntatem: sed hoc proprium officium est caritatis, qua animus a peccati tanquam injuria dilectione, ad justitiae dilectionem transferretur. Timor enim poena premittit, non exhaurit cupiditatem; continet manum, non animum, quia eodem modo ac si non timeret, peccato alicui affixus manet: Ergo &c.*

57 Respondeo, concessa Majori, negando Minorem: Tridentinum enim supra citatum, manifeste supponit aliquem esse timorem poenarum & gehennae, qui voluntatem peccandi excludit: dicit enim, *illam contritionem imperfectam, quae attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudine peccati consideratione, vel ex gehenna & poenarum metu concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse &c.* Quibus verbis, si voluntatem peccandi excludat, manifeste insinuat, vel supponit, talem mentem, talemque attritionem esse illo conceptam dari posse, quae tollat affectum ad peccatum: Ad primam probationem in contrarium ex Augustino desumptam, dico S. Doctorem locis citatis loqui de timore propter poenas, quarum fugam sibi proponit metuens, tanquam finem ultimum, qualis tamen non est ille quem importat vera attritio, fugam enim poenarum inferni non sibi proponit penitens in illo actu tanquam ultimum finem, sed solum tanquam finem proximum, quia non excludit positive ulterioiorem relationem ipsius ad Deum, sed mere negative sive praesentem quoad hoc se habet.

Ad secundam probationem respondeo, non semper ea

que sunt ex metu esse mixta ex voluntario & involuntario, sed solum quoties voluntas in contrarium aliquo modo fertur, vel per actum nolitionis inefficacis illius quod facit ex metu, vel per actum amoris inefficacis illius quod rejicit ex metu: unde cum regulariter Christiani doleant de peccato, ex solo metu intervi, abique aliquo actu amoris ad peccatum, & abique actu nolitionis talis doloris, non est actus attritionis de peccatis quem habent, ullo modo involuntarius.

Ad tertiam probationem, nego timorem poena non potest mutare voluntatem, sed solum amorem justitiae, qui est proprius caritatis; nam licet timor aliquis sit ejusmodi quod amorem rei deferendae secum admittat, & in voluntate simul vivere patiat, datur tamen alius, qui omnem rei prius dilectam amorem, omnemque affectum ad peccatum prorsus excludit, ut patet ex Tridentino citato, & expresse docetur ab Augustino sermone 214. de tempore, his verbis: *Cum timeret poena Deus minatur, dicitur amoris premium quod pollicetur; ac sic per timorem poena, bona vita recipitur per bonam vitam, bona conscientia comparatur, ne per bonam conscientiam nulla poena vincatur. Quapropter dicitur timere, qui non vult timere; dicitur ad tempus esse sollicitus, qui semper vult esse securus; Et in Psalm. 127. Verbis eorum non morietur, & igitur eorum non exstinguetur. Audiat hoc homines, & quis vult futura sunt impia, timens, & continens se a peccato. Habent timorem, & per timorem continent se a peccato.*

Obijcit tertio Jansenius: Licet dolor de peccatis ex timore gehennae secundum se sit bonus, si tamen qui eum habet, vel in amore sui ex quo provenit, ultimo quiescat, eo ipso redditur malus, & consequenter nequit esse dispositio ad digne & fructuose suscipiendum Sacramentum penitentiae: Sed attritio ex metu gehennae sic se habet, cum enim sit dolor de peccatis tantum propter poenas inferni, qui eam habet, in tali timore, sive in puro sui amore, ultimo quiescit: Ergo per illam nequit homo ad gratiam justificationis in Sacramento penitentiae obtinendam se disponere.

Respondeo, eum qui dolet de peccatis solum propter poenas inferni, dupliciter in amore sui ex quo dolor ille nascitur, posse ultimo quiescere: primo positive & contrarie, excludendo nimirum relationem talis amoris & sui ipsius in Deum; secundo negative tantum, sive praesentive, non referendo illum amorem, & actum doloris de peccatis ex eo provenientem, in Deum. Qui primo modo dolet de peccatis, fateor quod illum actum de se bonum vitiat, opponendo ei pravam circumstantiam; sed nego quod poenitens de peccatis secundo modo, qualis est qui veram attritionem de illis habet propter solum gehennae metum, sic se habeat, atque ita male operetur.

Obijcit quarto: Tridentinum multis in locis evidenter significat, nunquam justificationis gratiam, sive extra Sacramentum, sive in Sacramento penitentiae, adultis dari, nisi contritio antecedit: nam sess. 14. cap. 3. docet materiam Sacramenti penitentiae esse contritionem, eamque ad peccatorum remissionem esse dispositionem, eamque ad peccatum remissionem esse dispositionem (inquit) requiri. Et can. 4. damnat eos anathemate, qui negaverint contritionem, confessionem, & satisfactionem, esse tres partes penitentiae. Item ibidem cap. 6. dicit eum cui nulla adeit contritio, non vere absolvi in Sacramento penitentiae; quod tamen fallum esse manifeste, si attritio sufficeret ad digne suscipiendum illud Sacramentum: Ergo ex Tridentino sola attritio non sufficit ad justificationis gratiam in Sacramento penitentiae obtinendam.

Respondeo Concilium his locis loqui de contritione generatim sumpta, pro eo quod commune est contritioni & attritioni: non vero de contritione specialiter sumpta pro eo dolore qui distinguitur ab attritione, & est propter Deum summe dilectum. Quod vero haec interpretatio legitima sit, ex eo patet, quod Concilium ibidem cap. 4. dividit contritionem in perfectam, & imperfectam, quia attritio dicitur, istamque ait, ad Dei gratiam in Sacramento penitentiae impetrandam disponere, quod de dispositione ultimae intelligentiam esse, supra §. 3. ostensum est.

Obijcit quinto Adversarii alium Tridentini locum, desumptum ex sessione 6. cap. 6. ubi loquendo de dispositionibus ad justificationem, distersit verbis pronuntiat dispositioni hominem ad justitiam, non tantum per actus fidei, timoris, & spei, sed etiam dilectionis ex qua nascitur odium peccati, per propositionem novae vitae, ac denique observationis mandatorum divinarum. In spei originatur (inquit Concilium) scientiam Deum sibi propter Christum proprium fore, illumque, tanquam omnium justitiae fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata, per odium aliquod & derelictionem, hoc est, per eam penitentiam, quam ante baptismum agi oportet: denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata. Ubi Concilium ad justificationem quae fit per baptismum, dilectionem inchoatam requirit, ut constat ex illis verbis, *illamque tanquam justitiae fontem diligere incipiunt*; unde cum non minor requiratur dispositio ad justificationem quae fit per penitentiam, quam

quam ad illam quae fit per Baptismum, ex illo Tridentini testimonio manifeste constare putant Adversarii, ad justificationem quae fit per poenitentiam, caritatem inchoatam & imperfectam necessariam requiri.

64 Verum haec parum urgent: si enim hic Tridentini locus attente perpendatur, manifestum erit, ibi sermonem esse de justificatione quae fit extra Sacramentum, & per solum Baptismi votum & desiderium, ad quam non negamus ad votum & dilectionis requiri, sicut & ad illam quae fit per votum poenitentiae, quando tale Sacramentum in re & de facto suscipi nequit; unde illud testimonium cui praecipue nituntur Adversarii, nequam militat contra nostram sententiam, quae solum affirmat ad justificationem quae fit in Sacramento Baptismi & Poenitentiae, sufficere attritionem de peccatis ex motivo aliquo supernaturali. Quod vero interpretatio nostra legitima sit, & ad mentem Tridentini, patet ex verbis illis, *duas poenitentiae suscipere Baptismum* &c. ex illis enim liquet, Concilium ibi non loqui de justificatione quae fit in actuali susceptione Baptismi, sed de illa solum quae fit per votum & desiderium illius, quando nimirum aliquis non velens suscipere Baptismum, peractus fidei, timoris, spei, dilectionis, & per votum & desiderium ipsius Baptismi, ad justificationem se disposuit.

65 Eodem modo intelligenda & explicanda sunt aliqua SS. Patrum testimonia, quibus asseritur, sine caritate neminem justificari: vel enim loquuntur de justificatione quae fit extra Sacramentum; vel si de justificatione quae fit in Sacramento fiat sermo, solum intendunt caritatem concomitantem ad justificationem requiri: quia nimirum licet dum peccator justificatur in Sacramento non supponatur necessario diligens Deum super omnia, ex vi tamen Sacramenti constituitur talis, non actus, sed habitus, quia in ejus susceptione caritas habitualis ei infunditur. Vide alias explicationes hujus loci ex Tridentino desumpti, in Manuali Thomistarum tomo 6. vel 3. parte Tract. de poenit. cap. 4. §. 4.

* S. I.

Corollarium praecedentis doctrinae.

66 EX dictis consutata manet aliquorum sententia, qui asserunt, attritionem sufficere quidem ad valorem Sacramenti, non tamen ita ut ex ea sequatur immediata justificatio, sed quia vi Sacramenti poenitentis ex actu imperfecto attritionis transit infallibiliter ad actum perfectum contritionis, ut ad proximam dispositionem ad gratiam. Nam Tridentinum supra citatum non dicit attritionem esse sufficientem ad obtinendam contritionem, sed ad gratiam in Sacramento poenitentiae impetrandam disponere, quod de proxima dispositione intelligendum esse supra ostendimus; quia alioquin non bene compararet attritionem in Sacramento, cum contritione extra Sacramentum. Addo quod, Concilium loquitur de impetratione infallibili, qualis est illa quae habetur per Sacramentum: At omnis qui cum attritione accedit ad Sacramentum, non elicit infallibiliter actum contritionis, ut experientia constat, plures enim cum sola attritione ad Sacramentum accedentes, post absolutionem a peccatis, majorem de illis dolorem non sentiunt quam antea: Ergo &c.

67 Refellitur etiam ex dictis aliorum opinio, qui existimant requiri ad hoc sacramentum attritionem quae existimetur contritio. Nullus enim tenetur ad Sacramentum accedere cum majori dispositione, quam de facto requiritur, ut patet in Baptismo, Eucharistia, & aliis Sacramentis: Sed re ipsa sola attritio requiritur ad Sacramentum poenitentiae, ut supra ostensum est: Ergo non est necessaria putata contritio, sed sufficit attritio etiam cognita & putata attritio.

68 Confirmatur: Si ad hoc Sacramentum necessaria esset attritio existimata contritio, illud non esset Sacramentum mortuorum, quia homini sibi confesso peccati mortalis nunquam liceret ad illud accedere, sed semper requireretur quod existimaret se esse vivum per gratiam.

69 Confirmatur amplius: Illa existimatio falsa ad hoc solum potest deservire, ut homo accedendo ad hoc Sacramentum cum sola attritione, excusetur a transgressione praeccepti: At nullibi extat praecceptum de non accedendo ad hoc Sacramentum cum sola attritione: Ergo non requiritur quod attritio existimetur contritio. Major patet, cum enim existimatio illa sit error, non potest esse dispositio, vel per se conducere ad disponendum hominem ad gratiam: Ergo ad hoc solum potest deservire, ut homo accedendo cum sola attritione, excusetur a transgressione praeccepti. Minor vero suadet, quia tale praecceptum nullibi habetur, neque in Scriptura, neque in Conciliis, neque in Patribus, neque in Traditione, neque ex ipsa hujus Sacramenti institutione colligitur, immo potius oppositum; cum enim hoc Sacramentum sit institutum ad conferendam primam gratiam, ac propterea Sacramentum mortuorum appellatur, verisimile non est

Christum voluisse nos obligare ut ad illud accedamus cum contritione putata. Addo quod, si Christus poenitentem obligaret ad contritionem putatam, obligaret ad falsum, cum talis existimatio falsa sit, ac distortis objectis. Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud.

Denique ex supra dictis colligitur, praecceptum confessionis in lege Evangelica, successisse praeccepto contritionis, non illud abrogando, sed in seipsum commutando, ita ut praecceptum contritionis non obliget, quoad praecceptum confessionis servari potest. Patet hoc corollarium ex Tridentino loco supra §. 3. citato, ubi dicitur quod contritio quae caritate perfecta hominem reconciliat Deo, prius quam Sacramentum poenitentiae actu suscipiatur, omni tempore fuit necessaria ad impetrandam veniam peccatorum: attritio vero, quae per se peccatorem ad justificationem perducere nequit, eum ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam disponere. Quibus verbis non obsecro innuitur, contritionem perfectam, quae peccatorem etiam sine Sacramento actu suscepto justificat necessariam fuisse ante institutionem Sacramenti Poenitentiae, etique in lege nova successisse attritionem, quae cum Sacramento Poenitentiae praestat quod antea praestabat contritio.

ARTICULUS IV.

Qualis requiratur attritio ad effectum hujus Sacramenti.

Dico primo, ad effectum hujus Sacramenti requiritur attritio vera, & non sufficit apprensiva, seu existimata.

Probatur breviter: Attritio est materia hujus Sacramenti, sicut aqua est materia Baptismi: Sed ad valorem Baptismi requiritur vera aqua, & non sufficit apprensiva seu existimata: Ergo pariter ad valorem & effectum Sacramenti Poenitentiae necessaria est vera attritio, & non sufficit apprensiva seu existimata: Ex quo inferes falsam esse aliquorum Casuistarum sententiam, qui docent ad hoc Sacramentum sufficere posse voluntatem confitendi, & recipiendi absolutionem, absque formali dolore, dummodo poenitens nullum actum habeat quo formaliter vel virtualiter asserat peccatum: voluntas enim confitendi, & recipiendi absolutionem, praesens sumpta, non est vera attritio.

Dico secundo, ad recipiendum effectum hujus Sacramenti, necessaria est attritio supernaturalis, quae revera sit talis; unde non sufficit attritio naturalis, quae supernaturalis existimetur.

Prima pars probatur tum ex Tridentino sess. 14. cap. 4. dicente attritionem quae peccatorem disponit ad gratiam in hoc Sacramento impetrandam, esse donum Dei & Spiritus Sancti impulsam, quae non convenit attritioni naturali. Tum etiam ratione fundamentalis; Attritio enim ad hoc Sacramentum requiritur, potest considerari vel in remotio peccati, vel ut dispositio ad gratiam: Sed quocumque ex his duobus modis consideretur, debet esse supernaturalis: Ergo, &c. Major quoad secundam partem evidens est, quia dispositio debet esse ejusdem ordinis cum forma ad quam disponit. Probatur vero quantum ad primam. Attritio enim ut est remotio peccati, debet retrahere omnem aversionem quam per peccatum peccator contraxit; unde cum in statu elevationis naturae humanae ad ordinem supernaturalem homo per peccatum avertatur a Deo non solum ut a fine naturali, sed etiam supernaturali, illius retrahatio debet esse aliquo modo conversio ad finem etiam supernaturalem, subindeque supernaturalis.

Ex his probata manet secunda pars; cum enim attritio supernaturalis sit dispositio necessaria ad recipiendum effectum hujus Sacramenti, ut jam ostensum est, hinc fit quod quantumcumque quis existimet se habere attritionem supernaturalem, si tamen revera illam non habeat, non fit sufficienter dispositus: Atqui Sacramentum non conferunt gratiam nisi sufficienter dispositis: Ergo, quantumcumque quis existimet se habere attritionem supernaturalem, si tamen illa caret, non recipit gratiam ex vi hujus Sacramenti. Licet enim ei non ponat obicem positive, quia propter ignorantiam invincibilem excusatur, bene tamen negative, quia caret dispositione necessaria.

Dices: Ille qui habet attritionem naturalem, habet mortuum contrarium peccato, scilicet aliqualem ejus detestationem: Ergo est sufficienter dispositus.

Respondeo negando Antecedens, quia (ut supra dicebamus) peccatum avertit a Deo, etiam ut a fine supernaturali; attritio vero naturalis non convertit in Deum ut finem supernaturalem, etiam imperfecte. Ex quo insertur, motivum attritionis quod ad recipiendum hujus Sacramenti effectum disponit, debere esse supernaturale; nec sit esse ad effectum Sacramentalem obtinendam motivum naturale: Tum quia tale motivum assignat Tridentinum loco citato, ut scilicet concipiatur vel ex turpitudinis

peccati consideratione (intelligit autem de turpitudine opposita alicui honestati supernaturali) vel ex poenitentiae & poenarum metu, nempe quatenus infligitur a Deo, auctore supernaturali. Tam etiam quia tale motivum est necessarium ad sufficienter retrahendam peccatum in hoc statu committendum. Ex quo inferes, dolorem de peccatis propter Deum auctorem naturae elicium, non esse sufficientem ad justificationem gratiam in hoc Sacramento obtinendam, tum quia talis dolor non est sufficienter ad tollendam aversionem a Deo, ut auctore supernaturali; tum etiam, quia cum sit quoad substantiam naturalis, non est proportionatus & ejusdem ordinis cum gratia, subindeque non potest ad illam disponere, quia (ut supra dicebamus) dispositio debet esse ejusdem ordinis cum forma ad quam disponit.

Dico, tertio Attritio Sacramentalis debet esse universalis, circa peccata mortalia commissa; non tamen est necesse ut sit universalis circa venialia.

Ratio est, quia nullum mortale in hoc Sacramento remitti potest sine attritione, cumque nullum mortale remitti possit sine ceteris, necessario sequitur attritionem ad hoc Sacramentum requiritur, debere esse universalem de omnibus mortalibus, e contra vero cum unum veniale remitti possit sine alio, haec universalis attritio non est necessaria in confessione venialium, sed fat erit atteri de uno tantum, ne frustretur Sacramentum, quod pro materia essentialiter requiritur dolorem.

Non desunt tamen aliqui Auctores qui asserunt, accedere ad hoc Sacramentum sine attritione omnium venialium, saltem quae clavibus subiectionum, esse mortale, quia (inquant) qui non dolet de omnibus venialibus a se commissis, proponit pro materia Sacramenti aliquid quod non potest esse illius materia. Ergo sicut graviter peccaret ille qui hostiam papiraceam proponeret cum triticeis ad consecrandam, sic ille qui proponit in confessione aliqua venialia, de quibus non dolet, peccat mortaliter.

Verum haec sententia videtur nimis rigida, adeoque improbabilis, sicut enim peccata venialia non tenentur confiteri, ita ea pollimus sine debito dolore Sacramenti consecrandam, sic ille qui proponit in confessione aliqua venialia, de quibus non dolet, peccat mortaliter. Verum haec sententia videtur nimis rigida, adeoque improbabilis, sicut enim peccata venialia non tenentur confiteri, ita ea pollimus sine debito dolore Sacramenti consecrandam, sic ille qui proponit in confessione aliqua venialia, de quibus non dolet, peccat mortaliter. Verum haec sententia videtur nimis rigida, adeoque improbabilis, sicut enim peccata venialia non tenentur confiteri, ita ea pollimus sine debito dolore Sacramenti consecrandam, sic ille qui proponit in confessione aliqua venialia, de quibus non dolet, peccat mortaliter. Verum haec sententia videtur nimis rigida, adeoque improbabilis, sicut enim peccata venialia non tenentur confiteri, ita ea pollimus sine debito dolore Sacramenti consecrandam, sic ille qui proponit in confessione aliqua venialia, de quibus non dolet, peccat mortaliter.

Dices, ille qui non dolet de omnibus venialibus de quibus confitetur, reddit formam Sacramenti falsam, & Sacramentum irritum ex parte, quatenus frustra illud veritate & effectu remissionis illorum: Ergo peccat mortaliter.

Respondeo negando Antecedens, quoad utramque partem: Licet enim aliquis non dolet de omnibus venialibus de quibus confitetur, non propterea reddit formam Sacramenti poenitentiae falsam, quia sensus illius est, Absolvo te a peccatis, quantum est ex me, secundum Christi institutionem, id est a peccatis quae rite confessus es cum sufficienti dolore & proposito. Neque etiam propterea Sacramentum est irritum ex parte, quia nihil deest quod sit necessarium ad illius valorem, quamvis non habeat tantum effectum quantum habere posset; quod non est contra reverentiam Sacramenti, neque malum per se, cum non tenentur accedere ad Sacramentum cum dispositione necessaria ad habendam effectum quantum habere possunt; puta accedere ad Eucharistiam cum summa dispositione, ut conferat gratiam, quantum conferre potest.

Ex dictis in hac conclusione intelliges, attritionem sufficientem ad gratiam justificationis in hoc Sacramento

obtinendam, debere quidem omnem peccandi mortaliter voluntatem excludere, ut docet Trident. sess. 14. cap. 4. non tamen omnem affectum peccandi venialiter; quia nimirum licet gratia justificans nullum peccatum mortale committi possit, potest tamen simul stare cum peccatis venialibus, & cum affectu ad illa.

Dico quarto; attritionem insufficientem ad Sacramentum poenitentiae, debere necessario praecedere absolutionem, non tamen necessario debere quoque praecedere confessionem.

Ratio primae partis est, quia absolutio Sacramentalis est per modum sententiae judicialis, quae necessario supponit accusationem rei: accusatio autem rei in hoc iudicio, integratur ex confessione & dolore poenitentis; cum enim sit iudicium voluntarium, & reconciliativum peccatoris cum Deo, necessario supponit utrumque, quia nec sine noitia peccatorum, potest Sacerdos poenitentem absolvere, nec sine cognitione doloris ipsum cum Deo reconciliare. Ex quo inferes, absolutionem datam sine praevia contritione vel attritione, esse invalidam, & confessiones ita factas esse necessario repetendas.

Probatur etiam secunda pars ex communi praxi fidelium, nam poenitentes credunt se suo muneri satisfecisse, dummodo atterantur, vel conterantur ante absolutionem: Confessarii quoque post audita peccata, poenitentes excitant ad dolorem & propositum impoherum non peccandi; & antequam ipsi absolutionem impendant eos hortantur, ut actum contritionis vel attritionis eliciant; quod frustra fieret, si contritio vel attritio deberet necessario confessionem praecedere.

ARTICULUS V.

An, & ex quo jure, tenentur illi qui est in peccato mortali, elicere actum contritionis, & quandomodo obliget tale praecceptum?

S. I.

Prima pars quaesiti duplici conclusione resolvitur.

Dico primo, speciali praeccepto tenentur omnes qui sunt in peccato mortali, actum contritionis elicere; in lege tamen nova, sufficit attritio cum Sacramento.

Prima pars probatur, nam ut recte annotavit S. Thomas 3. part. quaest. 85. art. 5. ad a. recta ratio dicitur ex triplici capite debere nos peccati poenitere. Primo ex lege iustitiae, ut satisfaciamus quantum pollimus pro injuria illata. Secundo ex lege caritatis erga Deum, quae nos obligat ad Deum amandum super omnia ac detestandum quidquid illi displicet, atque ad ipsius amicitiam recuperandam, si per peccatum eam perdidimus. Tertio ex lege amoris proprii boni, quae tenentur nostris spiritualibus necessitatibus subvenire, aeternaque animae nostrae ruinam vitare. Prior obligatio est ex vi praeccepti poenitentiae per se, aliae duae sunt ex praeccepto caritatis, & ex praeccepto spei, id est amoris boni nostri supernaturalis; Ergo omnes qui sunt in peccato mortali, actum contritionis elicere tenentur, speciali praeccepto.

Confirmatur: Omnes tenentur speciali praeccepto caritatis ad procurandam salutem spiritualem proximo; in hoc etiam fundatur praecceptum fraternae caritatis, & correctio: Ergo a fortiori ad procurandam salutem spiritualem nobis, quia auctori vinculo tenentur nostram quam proximam salutem procurare. At contritio est necessaria ad salutem omnibus qui sunt in peccato mortali, quia salus nostra consistit in perfecta reconciliatione cum Deo, ad quam necessaria est contritio: Ergo speciali praeccepto tenentur omnes qui sunt in peccato mortali actum contritionis elicere.

Secunda pars patet ex dictis supra art. 3. ubi ostendimus in lege nova attritionem cum Sacramento equivalere contritioni & reddere hominem de attritio contentum: unde si ille qui est in peccato mortali possit suscipere Sacramentum poenitentiae, & justificari ac reconciliari Deo per attritionem, cum Sacramento, non obligatur ad contritionem, nisi forte in articulo mortis, de quo infra.

Dico secundo, praecceptum contritionis non esse tantum positivum, id est a sola Dei libera voluntate profectum, sed etiam naturale, ita ut jure ipso naturali obliget. Ita D. Thomas 3. p. quaest. 84. art. 7. ad 1. ubi ait: De jure naturali est quod aliquis poenitentem se male quae fecit. Ex quo, art. 6. ad ultimum, dicit poenitentiam esse de jure naturalem.

Ratio etiam id suadet. Primo, quia jure naturali tenentur quilibet satisfacere quantum potest pro injuria, alteri illata: Ergo multo magis tenentur peccator pro contritionem Deo satisfacere pro injuria quam peccando ipsi intulit. Secundo, quia sicut jure naturali tenentur jus divinum illatum servare, ita & lesum, quoad fieri potest, per poenitentiam reparare. Tertio, quia sicut jure naturae tenentur amare Deum, ita & ejus amicitiam conservare.